

N:o 36.

Af herr **E. G. Åkerlind**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t angående kristendomsundervisningen i folkskolorna.*

Den 12 maj 1865 utfärdades af Kongl. Maj:t i fråga om utanläsning af förklaringen till Luthers lilla katekes ett cirkulär af följande lydelse:

»Hos oss hafva Rikets Ständer i underdånighet anhållit, att till minskande af den öfverdrifna och derigenom skadliga utanläsningen, som vid kristendomsundervisningen mångenstädes vore bruklig, oss måtte täckas såsom rättesnöre för annan undervisning så väl i rikets samtliga skolor som vid nattvardsungdomens beredelse, stadga, att Luthers lilla katekes skall utgöra grunden för undervisningen och läras utantill, dock att utanläsning ej åläggas lärjungar, innan de genom föregående muntlig undervisning förmått att någorlunda redigt uppfatta innehållet, samt att förklaringen öfver Luthers lilla katekes bör begagnas som handledning vid undervisningen; öfver hvilken Rikets Ständers framställning I och öfriga consistoria ecclesiastica i riket, uppå erhållen nådig remiss, afgifvit underdåniga yttranden.

Enär Luthers lilla katekes redan nu utgör grunden för ifrågasvarande undervisning, och lärarne genom den erinran, som är fogad vid den antagna förklaringen, blifvit allvarligen uppmanade att icke till utanläsning förelägga barnen något, som de icke efter sina förmågheter begripa, hvarjemte (genom nådiga cirkuläret den 22 april 1864) rörande folkundervisningen ytterligare stadganden i samma syftning blifvit vederbörande meddelade, men utfärdandet af närmare nådiga föreskrifter angående nattvardsungdomens undervisning icke funnits lämpligt: hafvande Wi, som under denna dag låtit till rikets elementar-

läroverk utgå särskildt utarbetade anvisningar i afseende på kristendomsundervisningen, velat i nåder anbefalla Eder att till vederbörande presterskaps kännedom meddela de åsigter, hvilka i detta viktiga ämne gjort sig gällande hos Rikets Ständer, och göra vi oss förvissade, att presterskapet, då en själlös eller för långt drifven utanläsning ingalunda öfverensstämmer med eller befrämjar denna undervisnings höga ändamål, vid densamma iakttages ett sådant förfaringssätt, att de heliga sanningarna jemte det de till sitt väsentliga innehåll klart och bestämdt fästas i de ungas minne tillika må lefvande uppfattas af deras begrepp för att blifva fruktbärande för deras lif.»

Genom kongl. cirkulär den 11 oktober 1878 har Kongl. Maj:t gjort nu återopade grundsatser gällande äfven för den då antagna nya »utvecklingen» af Luthers katekes, då det heter: »viljande vi i afseende på sättet för denna läroboks begagnande hafva i nåder erinrat om de i kongl. cirkuläret den 12 maj 1865 nttalade grundsatser».

De sväfvande ordalag, hvari detta cirkulär är affattadt, bero med all sannolikhet på att man icke ansåg det möjligt att på en gång förändra den dittills brukliga metoden för kristendomsundervisning.

Men hvad vi dock med bestämdhet se framgå af detsamma, det är, att en för långt drifven utanläsning af katekesförklaringen är skadlig. Man hyste helt säkert det hoppet, att missbruket så småningom skulle försvinna med åren. Men har väl detta skett? Nej, ännu idag, mer än 35 år efter utgifvandet af det kongl. cirkuläret, fortsätter religionsundervisningen på samma sätt, såväl i folkskolorna som i nattvardsskolorna, med utanläsning af hela katekesutvecklingen. Icke nog dermed: det gifves till och med exempel på att nitiska religionslärare förelagt sina lärjungar af dem författade, i frågor och svar formulerade läroböcker i religiösa tvistefrågor, att jemte katekesutvecklingen läras utantill.

Faran af den förståndslösa utanläsningen har länge varit beaktad af män, som varit i tillfälle att iakttaga dess skadliga verkningar. Biskop Tegnér yttrar i sitt tal till lärare och lärjungar i Vexjö gymnasium 1827: »Att göra religionens sanningar till ett blott minnesverk, ett tanklöst munväder, förqväfver i sin rot all religionskänsla och är blindt oförstånd. Det är mera, det är styggelse både för Gud och hvarje tänkande menniska.»

I »Förslag till kursindelning för Stockholms folkskolor», afgifvet af folkskolekollegiernas komiterade, yttras om katekesutanläsningen:

»På den tid, då utanläsningen häraf först började, hade densamma ett visst berättigande. Hvad man åsyftade var, att barnen städse skulle

hafva katekesens textord till hands. På den tiden kunde detta icke ske genom en bok, för det första emedan menige mans barn icke kunde läsa i bok, för det andra emedan de icke hade någon bok att läsa uti; till och med en katekes var både före och länge efter boktryckerikonstens uppfinning mycket för dyr för de fattiga. Under sådana omständigheter fans det intet annat sätt att hafva en viss text till hands, än att hafva den ordagrant inprentad i sitt minne.

Dessa förhållanden hafva längesedan blifvit totalt förändrade. Det oakadt har utanläsningen utvidgat sig vida öfver sina ursprungliga gränser samt bibehållit sig i hufvudsak orubbad ända till våra dagar. Ehuru det i vårt land icke finnes ett enda lagbud, som för folkskolan påbjuder utanläsning af vare sig Luthers lilla katekes eller dess så kallade utveckling, så är densamma dock fortfarande regel i hela landet, hufvudstaden icke undtagen. Detta senare kan åtminstone icke bero på härvarande lärares och lärarinnors förkärlek för denna så kallade metod. Grunden är helt enkelt den, att de anse sig *tvungna* att hålla på densamma, enär de upprepade gånger blifvit formligen förständigade att låta barnen inlära utvecklingens samtliga stycken utantill. Följderna häraf äro lika djupt ingripande som beklagliga. Utanläsningsfrågan är nemligen icke en fråga, som blott rör undervisningens *metod*, utan till sin allra väsentligaste del just dess *ämne*, dess *material*. Den rör sig icke så mycket om *huru*, som om *hvad*. Frågan är helt enkelt denna: är det, som skall inläras, utvecklingens *ordalydelse* eller är det dess *innehåll*? Att inhemta något genom utanläsning och att inhemta något genom inre tillegnelse är icke att inhemta samma sak på två olika sätt; det är att inhemta alldeles två alldeles olika *saker*. Det som vid uppläsandet af en utanlexa håller barnet qvar på den rätta stråten, så att det icke »stapplar» eller »kommer af sig», är ingalunda tanken på innehållet, denna skulle tvärt om verka störande. Det är fast hellre den mer eller mindre medvetna föreställningen om, hvad som står med grof eller fin stil upptill eller nedtill på den venstra eller högra sidan i en bok eller den halft omedvetna föreställningen om »huru det börjar» eller »hvad som kommer efter», det vill säga hvilka ljudförbindelser det varit vant att höra efter de sista ljudförbindelserna i frågan eller de första i sjelfva stycket, eller den obestämda känslan af att »läsa rätt», det vill säga att åstadkomma samma talrörelser, det varit vant att låta efterfölja vissa andra förut frambragta talrörelser o. s. v. Då barnet reproducerar en utanlexa, är det icke en kedja af känslor, föreställningar och omdömen det i sitt sinna återuppkallar. Det är blott en serie af syn-, hörsel- och känsel-

intryck — förnimmelser af sedda bokstafstyper, hörda ljudförbindelser och kända muskelrörelser i talverktygen.»

Här hafva aktningsvärda religionslärare och fackmän i fråga om barnundervisning uttalat erfarenhetsrön, som borde kunna öfvertyga äfven der förnuftskäl ingenting verka.

Det onaturliga, opedagogiska i ett dylikt förfaringssätt borde för en hvar ligga i öppen dag. Likaså borde alla inse det okloka uti att belasta barnen med en mängd öfveransträngande arbete, hvartill de helt och hållet tvingas. Men då vi besinna, att denna utanläsning, till den stora omfattning den bedrifves, står i rak strid med Riksdagens och regeringens uttalande i frågan, så ter sig frågan än besynnerligare. Hon ter sig såsom olaglighet. Ty om någonsin en »för långt drifven utanläsning» kan sättas i fråga, så är det väl när jemte lilla katekesen hela utvecklingen från perm till perm skall läras utantill. Kan detta oefterrätthetsförhållande längre få fortgå?

Då emellertid presterskapet i allmänhet fortfarande påyrkar denna öfverdrifna utanläsning, utan att vare sig taga hänsyn till Kongl. Maj:ts och Riksdagens uttalade mening i frågan eller de olägenheter och faror, som föranledas deraf, får jag hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville på lämpligt sätt fästa samtliga skolråds uppmärksamhet derpå, att den 1878 till ledning vid kristendomsundervisningen antagna s. k. katekesutvecklingen icke är afsedd att af barnen ordagrant inläras, utan endast att, i enlighet med sitt namn, tjena såsom en utveckling af, det vill säga, såsom en förklarande utläggning eller kommentarie till Luthers lilla katekes.

Stockholm den 25 januari 1902.

E. G. Åkerlind.